

AVRUPA KONSEYİ

BAKANLAR KONSEYİ

Adaletin İşleyişini Geliştirici Hukuk Yargılama Usulü İlkeleri Hakkında R(84) 5 Sayılı Tavsiye Kararı¹

(Bakanlar Komitesince, Bakan Vekillerinin 28 Şubat 1984 tarihli 367. Toplantısında kabul edilmiştir)

Bakanlar Komitesi, Avrupa Konseyi Statüsü'nün 15.b maddesi uyarınca;

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi 6. maddesi ile güvence altına alınan adalete başvuru ve adil yargılama hakkının demokratik toplumun temel bir niteliği olduğunu göz önüne alarak;

Bakanlar Komitesinin (76) 5 ve (78) 8 sayılı adli yardım hakkındaki Kararları'nda yer alan tedbir ve ilkelerin uygulanması ile R (81) 7 sayılı Tavsiye Kararın'daki adalete erişimi kolaylaştırıcı tedbirler, vatandaşların adalete başvuru hakkını kullanmalarını kolaylaştıracağından;

Üye devletlerdeki hukuk yargılama usulünün bazı kurallarının modern toplumun ihtiyaçlarının gerisinde kaldığı ve bu kurallar bazen istismar edildiği veya davaların uzatılması yönünde kötüye kullanıldığı için adaletin etkin bir biçimde gerçekleştirilmesine engel olarak belirmelerinden;

Hukuk yargılama usulünün, usulün geleneksel kurallarınca taraflara sağlanmış bulunan güvenceleri korur ve demokratik bir toplum için gerekli olan yüksek düzeydeki adalet icraatını muhafaza ederken, sadeleştirilmesi, daha esnek ve süratli hale getirilmesi gerektiğinden;

Bu amaç doğrultusunda taraflara sadeleştirilmiş ve daha hızlı yargılama yöntemleri sunulması ve kendilerinin, istismarcı veya uzatıcı taktiklere karşı, özellikle mahkemenin yargılamayı daha etkili bir biçimde yönetebilecek yetki ile donatılmasıyla korunması lüzumlu görüldüğünden;

Avrupa Adalet Bakanlarının Mayıs 1980 tarihinde Lüksemburg'daki 12. Konferansı'nda yer alan tartışmalar ile varılan sonuçları dikkate alarak;

Üye ülke hükümetlerine, Tavsiye Kararı ekinde yer alan ilkeler ışığında yargılama usulünü geliştirmek için gerekli gördükleri bütün tedbirleri, duruma göre, almaları veya mevcutları pekiştirmelerini tavsiye eder.

R (84) 5 sayılı Tavsiye Kararı Eki

Adaletin İşleyişini Geliştirici Hukuk Yargılama Usulü İlkeleri

Birinci İlke

1. Yargılama, normalde iki duruşmadan fazla olmamalı; birincisi hazırlık niteliğinde ön duruşma ve ikincisi, delillerin alınması, iddia ve savunmaların dinlenmesi ve mümkün olduğunda hüküm verilmesi için olmalıdır. Mahkemece, ikinci duruşma için

¹ Bu Tavsiye Kararı kabul edildiğinde Belçika ve Hollanda Temsilcileri, Bakan Vekillerinin toplantılarını düzenleyen Usul Kurallarının 10.2.c no'lu maddesi uyarınca, Tavsiye Kararı ekinde yer alan Beşinci İlkenin ikinci cümlesine hükümetlerinin uyup uymama hakkını saklı tutmuşlardır.

gerekli bütün adımların zamanında atılmış olması sağlanmalı ve ilke olarak hiçbir talike, yeni delillerin belirmesi veya diğer istisnai ve önemli durumlar dışında, izin verilmemelidir.

2. Taraflardan biri usule ilişkin tebligatı almasına karşın, kanunda veya mahkemece öngörülen sürede gerekli usul işlemini yerine getirmediğinde, hakkında yaptırım uygulanmalıdır. Yaptırımlar duruma göre, bu usul işleminden yoksun bırakılma, tazminat, masraflara hükmetme, para cezası tayini ve davanın mahkeme listesinden çıkarılmasını da içerebilmelidir.

3. Mahkeme, tanıkları celp edebilmeli ve haklı bir neden olmaksızın icabet etmemeleri halinde de uygun yaptırımlara (para cezası, tazminat, vs.) hükmetmelidir. Bir tanığın yokluğunda ifadesine başvurmaksızın davanın devamına karar vermek mahkemenin yetkisindedir. Delillerin alınmasını kolaylaştırmak için uygun görülen durumlarda telefon veya video gibi modern teknik vasıtaların kullanılmasına imkan verilmelidir.

4. Bilirkişi geçerli bir neden olmaksızın raporunu mahkemeye vermediği veya geciktirdiğinde uygun yaptırımlar öngörülmelidir. Yaptırımlar, takdir edilen ücretten indirim, masraf veya zararın tazmini, duruma göre gereğine mahkemece veya bir meslek teşekkülünce hükmedilen disiplin tedbirleri şeklinde de olabilir.

İkinci İlke

1. Bir tarafın dayanaktan yoksunluğu belirgin olan davası hakkında mahkeme, basit usulle karar verebilmeli ve uygun olduğu hallerde bu taraf hakkında para cezası veya diğer tarafın zararını tazmine hükmetmelidir.

2. Bir taraf usul işlemlerinde adil olmadığı ve usulü açıkça yargılamanın uzaması için kötüye kullandığında, mahkeme iddialar hakkında derhal karar verme veya para cezası, zararın tazmini veya usul işleminin iptaline karar verme yetkisine sahip olmalı; özel davalarda avukatın yargılama masrafını tediye mecburiyeti getirilmelidir.

3. Avukatların meslek örgütleri, üyelerinden birinin açıklanan şekillerde hareket etmesi halinde disiplin yaptırımını uygulamaya davet edilmelidir.

Üçüncü İlke

Mahkeme, en azından ön duruşmada ve mümkün olduğunca bütün yargılama süresince, tarafların eşit işlem görme hakkı da dahil bütün haklarına saygı gösterirken, yargılamanın süratle gerçekleşmesini sağlamak için aktif bir rol oynamalıdır. Özellikle, mahkemenin, tarafların gerekli açıklamayı yapmasına, tarafların mahkemede bizzat bulunmasına hükmetme, hukuki meseleleri gündeme getirme, en azından tarafların tehlikede olan menfaatleri dışındaki menfaatlerin söz konusu olduğu davalarda delil isteme, delillerin alınmasını kontrol, muhtemel ifadesi davaya etkili olmayacak tanığı hariç tutma, belli bir vakıa hakkındaki tanık sayısının kabarık olması halinde bunu sınırlama yetkisi olmalıdır. Bu yetkiler yargılamanın amacına ters düşmeyecek şekilde kullanılmalıdır.

Dördüncü İlke

Mahkeme kanunla açıkça belirtilmiş davalar dışında kalanlar için en azından ilk bakışta davanın niteliğine göre sözlü veya yazılı yargılama usulü veya her ikisinin birlikte kullanımına karar verebilmelidir.

Beşinci İlke

Kanunda aksi öngörülmediği takdirde, taraflar iddia, def'i veya savunmalarını ve özellikle delillerini yargılamanın mümkün olan en erken safhasında ve her halde ön hazırlık safhasının varlığı halinde bunun bitiminden önce sunmalıdır. İtiraz üzerine, mahkeme aşağıdaki haller dışında ilk safhada sunulmayan vakıaları normal olarak kabul etmemelidir:

- a. bunların ilk safhada bilinmemesi,
- b. bunları sunan kişinin ilk safhada yargılamaya taraf olmaması,
- c. bunların kabulü için bazı özel nedenlerin bulunması.

Altıncı İlke

Karar, yargılamanın sonunda veya ondan sonra mümkün olan en kısa sürede ittihaz olunmalıdır. Karar mümkün olduğunca açık olmalıdır. Taraflarca ileri sürülmüş olan bütün iddialar hakkında açıkça veya zımni olarak karar verilmelidir.

Yedinci İlke

Karar sonrası kanun yollarının istismar edilmesini önleyici tedbirler alınmalıdır.

Sekizinci İlke

1. Aşağıda yer alan davalara ilişkin çekişmeleri süratle halletmek için ek olarak özel kurallar veya kurallar demeti vazedilmelidir:

- a. müstacel davalar;
- b. tartışma konusu edilmeyen hakka veya tesis edilmiş muayyen iddia ve ufak müddeabihlere ilişkin davalar;
- c. trafik kazaları, iş ihtilafları, ev sahibi-kiracı meseleleri, aile hukukunun belirli konuları ve özellikle nafaka ile nafakanın yeniden değerlendirilmesi davaları.

2. Bu amaç için aşağıdaki tedbirlerden biri veya bir kaçına başvurulabilir: Davanın basit yöntemlerle açılması; hiç duruşma yapılmaması veya yalnızca bir duruşma veya durum gerektirirse ön hazırlık duruşmasının öngörülmesi; duruma göre münhasıran yazılı veya sözlü yargılama; belirli def'i ve savunmaların yasaklanması veya sınırlandırılması; delile ilişkin daha esnek kurallar getirilmesi; hiç talik yapılmaması veya yalnızca kısa süreli talike yer verilmesi; bir mahkeme bilirkişisinin mümkün olduğunca yargılamanın başlangıcında re'sen veya tarafların talebi üzerine tayin edilmesi; davanın yürütülmesi ile delillerin istenilmesi ve alınmasında mahkemenin aktif rol oynaması.

3. Bu özel kuralların uygulanması, duruma göre zorunlu olabileceği gibi tarafların başvurusuna veya rıza göstermesine de bağlı olabilir.

Dokuzuncu İlke

Adli makamlara, etkinliğe en elverişli koşullarda adalet icrası ve özellikle hukukun çeşitli kaynaklarına başvuru ile adalet idaresini hızlandırma için en modern teknik imkanlar sağlanmalıdır.